

Terveysuojeluviranomaisen solariumtarkastus käyttöpaikalla - ohjeita

1 Yleistä

Solariumlaitteet tuottavat ultraviolettisäteilyä (UV-säteilyä), joka ruskettaa ihoa, mutta voi myös polttaa ihon sekä aiheuttaa ihosyöpää. Kansainvälinen syöväntutkimuslaitos (IARC) on luokitellut UV-säteilyyn perustuvien rusketuslaitteiden käytön ihmisille syöpää aiheuttavaksi (ryhmä 1). Auringon ja solariumien lähettämä UV-säteily on täydellinen karsinogeeni, sillä se toimii sekä initiaattorina eli käynnistää syövän synnyn että promoottorina eli edistää sen kehittymistä. On olemassa vahvaa näyttöä siitä, että altistuminen UV-säteilylle aiheuttaa melanoomaa ja okasolusyöpää kaikissa ikäryhmissä ja että syöpäriski on suurempi, jos altistuminen tapahtuu nuorena. Näyttö sille, että UV-säteilylle altistuminen lisää myös riskiä sairastua tyvisolusyöpään ja silmän melanoomaan on kohtalainen. UV-säteilyn määrälle tai altistumisen kestolle ei ole myöskään olemassa kynnysarvoja. Toisin sanoen solariumien UV-säteilylle ei ole olemassa turvallista alarajaa. UV-säteily myös vanhentaa ihoa ennenaikaisesti. Voimakas UV-säteily voi aiheuttaa silmän sarveiskalvon tulehduksen eli lumisokeuden. Lisäksi pitemmän ajan kuluessa silmän mykiöön voi kehittyä samentumia ja jopa harmaakaihi.

Solariumien UV-säteilyn haitallisten terveysvaikutusten ehkäisemiseksi säteilylaissa (859/2018, 171–172 §:t) on esitetty vaatimuksia ja rajoituksia solariumpalvelujen tarjoamiseen liittyen. Tärkein säädös on, että solariumin käyttö on kielletty alle 18-vuotiailta. Toiminnanharjoittaja vastaa solariumin käytön turvallisuudesta.

Säteilylain mukaan jokaisessa solariumpaikassa on oltava toiminnanharjoittajan nimeämä ja asianmukaisesti perehdytetty 18 vuotta täyttänyt vastuuhenkilö, joka on aina läsnä, kun solariumlaitteita käytetään. Erilaisten teknisten valvontaratkaisujen käyttäminen ei mahdollista vastuuhenkilön läsnäolovaatimuksesta luopumista. Vastuuhenkilö tarkastaa tarvittaessa nuoren henkilön iän ja valvoo, ettei alle 18-vuotias pääse käyttämään solariumlaitetta. Toiminnanharjoittaja voi nimetä useita vastuuhenkilöitä, esimerkiksi kaikki kuntosalin vastaanotossa työskentelevät henkilöt.

Solariumlaitteet tulee olla sijoitettuna tai niiden käyttö tulee olla järjestettynä siten, että asiakas ei voi käyttää solariumlaitetta henkilökunnan sitä huomaamatta. Tämä määräys koskee kaikkia solariumpaikkoja mukaan lukien uimahallit ja kuntosalit.

Toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että solariumlaitteiden välittömässä läheisyydessä ovat laitteen käyttö- ja säteilyturvallisuusohjeet. Tekijät, jotka estävät solariumlaitteen turvallisen käytön (vasta-aiheet) on esitetty yhdenmukaistetussa eurooppalaisessa standardissa EN 60335-2-27, joka on Suomessa vahvistettu standardiksi SFS-EN 60335-2-27. Keskeiset standardin mukaiset säteilyturvallisuuteen liittyvät vasta-aiheet on esitetty Säteilyturvakeskuksen (STUK) julkisteessa "Solariumin ikäraja on 18 vuotta".

Kirjallisista ohjeista huolimatta vastuuhenkilön tulee tarvittaessa opastaa asiakasta solariumlaitteen oikeaan ja turvalliseen käyttöön varsinkin ensimmäisillä käyttökertoilla. Toiminnanharjoittajan huolehtimisvelvollisuuksiin kuuluu, että asiakas

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

suojaa silmänsä solariumin käytön aikana ja että silmiensuojaimia on saatavilla käyttöpaikalla.

Solariumlaitteiden tuottaman UV-säteilyn voimakkuuden tulee pysyä STUKin määräyksessä (S/11/2024) säädettyjen enimmäisarvojen rajoissa.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen tarkastaa terveydensuojelulain (763/1994) mukaisen valvontansa yhteydessä säteilylain 173 §:ssä määritellyt solariumtoimintaan ja -laitteisiin liittyvät asiat. Tarkastettavat asiat ovat

- 1) solariumlaitteen sijoittaminen tai käytön estäminen siten, että alle 18-vuotias ei voi käyttää laitetta henkilökunnan sitä huomaamatta;
- 2) vastuuhenkilön läsnäolo;
- 3) käyttöohjeiden antaminen asiakkaalle;
- 4) solariumlaitteen ultraviolettisäteilyn aiheuttaman altistuksen vaaroja ja altistuksen rajoittamista koskevien tietojen näkyvä esillepano solariumlaitteen välittömässä läheisyydessä;
- 5) asiakkaan silmien suojaaminen;
- 6) solariumlaitteessa olevan ajastuksen säätö;
- 7) solariumlaitteen nimike ja tyyppi;
- 8) solariumlamppujen nimikkeet ja tyypit.

Jos säteilylain mukaan tarkastettavissa asioissa on puutteita tai laiminlyöntejä, terveydensuojeluviranomainen ei anna määräyksiä korjaavista toimenpiteistä. STUK toimii näissä asioissa toimivaltaisena viranomaisena ja tarvittaessa velvoittaa toiminnanharjoittajan korjaamaan tarkastuksessa havaitut puutteet. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi kuitenkin aikataulun ja resurssien rajoissa antaa toimijalle ohjeita ja neuvoja asioiden kuntoon saattamiseksi.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi periä toiminnanharjoittajalta tekemästään tarkastuksesta maksun terveydensuojelulain 50 §:n nojalla.

2 Tarkastustietojen toimittaminen Säteilyturvakeskukseen

Säteilylain 174 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen tulee toimittaa tarkastuskertomus STUKille. Tarkastustiedot voi toimittaa STUKin lomakepalvelun [Terveydensuojeluviranomaisen solariumtarkastus käyttöpaikalla](#) -lomakkeella. Lomake ohjaa täyttämään tarvittavat tiedot kohdennetusti ja sen voi tallentaa itselle pdf-tiedostoksi ennen lähettämistä. STUKin tavoitteellinen käsittelyaika solariumtarkastustiedoille on 30 päivää.

Lisätietoja tarkastuksen tekemisestä ja tietojen toimittamisesta antavat STUKin solariumvalvontaa suorittavat asiantuntijat, puhelin 09 759 881 (vaihde). Solariumasiantuntijat tavoittaa myös sähköpostilla osoitteesta solarium@stuk.fi.

3 Tarkempia ohjeita lomakkeen täyttämiseen

Toiminnanharjoittajan tiedot

Toiminnanharjoittajan edustaja

Jos tarkastushavainnot vaativat STUKin yhteydenottoa toiminnanharjoittajaan, yhteyttä otetaan toiminnanharjoittajan edustajaan. Tämä henkilö voi toimia myös säteilylain mukaisena vastuuhenkilönä käyttöpaikalla.

Käyttöpaikan tarkastus

Vastuuhenkilö(t) on nimetty. (Vastuuhenkilö on henkilö, joka valvoo käyttöpaikalla, että alaikäinen ei pääse käyttämään solariumia ja opastaa asiakasta.)

Toiminnanharjoittajan on nimettävä solariumlaitteen käyttöpaikalle vastuuhenkilö. Vastuuhenkilöitä voi olla yksi tai useampi riippuen solariumpaikan toiminnan laajuudesta. Vastuuhenkilöiden nimiä ei tarvitse ilmoittaa lomakkeessa, mutta lisätietoihin voi laittaa yleisemmin, ketkä toimipaikan henkilöistä toimivat vastuuhenkilöinä.

Toiminnanharjoittajan huolehtimisvelvollisuuksiin kuuluu vastuuhenkilön perehdyttäminen tehtäviinsä. Nimetyn vastuuhenkilön tulee olla 18 vuotta täyttänyt. Hänen tulee valvoa, että alaikäinen ei pääse käyttämään solariumia ja opastaa tarvittaessa asiakasta solariumlaitteen oikeaan ja turvalliseen käyttöön varsinkin ensimmäisillä käyttökerroilla.

Ainakin yksi vastuuhenkilö on paikalla, kun solariumlaite on käytettävissä.

Solariumlaite voi olla käytössä ainoastaan silloin, kun vastuuhenkilö on käyttöpaikalla läsnä ja pystyy tosiasiallisesti valvomaan, ettei alle 18-vuotias pääse käyttämään laitetta. Henkilökohtaiseen avaimeen tai kulkulupaan (esim. avain- tai jäsenkortti) perustuva omatoiminen solariumlaitteiden käyttö ilman vastuuhenkilön läsnäoloa ei täytä säteilylain vaatimuksia. Näin ollen tarkastusten yhteydessä esim. kuntosaleilla, joihin asiakkaat pääsevät jäsenkortilla myös vastaanoton aukioloaikojen ulkopuolella, kannattaa kiinnittää huomiota siihen, kuinka valvonta on järjestetty tai vaihtoehtoisesti solariumlaitteiden käyttö estetty. Lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota solariumlaitteiden sijoitteluun. Pystyykö vastuuhenkilö käytännössä valvomaan solariumiin menijöitä? Lisätietoa-kohtaan voi kirjata vastuuhenkilön läsnäoloon ja valvontaan liittyviä huomioita.

Kuinka solariumin käyttö on estetty silloin, kun vastuuhenkilö ei ole käyttöpaikalla?

Kun vastuuhenkilö ei ole läsnä solariumin käyttöpaikalla tai vastuuhenkilö ei esimerkiksi muiden työtehtävien tai lyhyen käyttöpaikalta poistumisen takia voi valvoa solariumiin tulevia asiakkaita ja laitteen käyttöä, on laitteen käyttö estettävä. Tämä tarkoittaa sitä, että solariumhuone tai liikehuoneisto on suljettava (esim. lukitsemalla huoneen ovi) tai laitteen käyttö on muuten estettävä (esim. kytkemällä laitteesta virta pois) aina, kun vastuuhenkilö ei ole paikalla. Kirjaa, kuinka solariumlaitteen käyttö on estetty.

Tarkastetaan solariumia käyttävän nuoren henkilön ikä.

Vastuuhenkilön on tarvittaessa tarkastettava solariumlaitetta käyttävän henkilön ikä, jotta alle 18-vuotias ei pääse käyttämään solariumlaitetta. Lisätietoa-kohtaan voi kirjata, miten iän tarkastus tehdään.

Opastetaan silmiensuojainten käytössä.

Vastuuhenkilö opastaa tarvittaessa asiakkaan silmien suojaamiseen. Pelkkä silmien sulkeminen ei anna riittävää suojaa UV-säteilyltä, joten silmiensuojaimia pitää käyttää. Silmiensuojainten käyttö on toiminnanharjoittajan vastuulla ja toiminnanharjoittajan tulee kieltäytyä solariumpalvelun tarjoamisesta, mikäli asiakkaalla ei ole silmiensuojaimia. Lisätietoa-kohtaan voi kirjata, millä tavoin silmiensuojainten käyttöä opastetaan.

Opastetaan laitteen teknisessä käytössä ja erityisesti rusketusajan asettamisessa.

Vastuuhenkilö opastaa tarvittaessa asiakkaan laitteen turvalliseen käyttöön. Vastuuhenkilön antama opastus on erityisesti tarpeen, kun henkilö tulee solariumiin ensimmäisen kerran tai jos henkilö on itse kyvytön toimimaan solariumissa. Erityisesti ajastimen käyttöä (sopivan rusketusajan valitseminen ja asettaminen), mahdollisten kasvotesthostinlampputen valintaa ja pysäytysnappulan käyttöä koskeva opastus on olennaista. Lisätietoa-kohtaan voi kirjata, millä tavoin opastus on järjestetty.

Solariumissa ei pidä koskaan olla niin pitkään, että iho punoittaa käynnin jälkeen. Ensimmäisellä käyntikerralla tulee olla erityisen varovainen ja asiakkaita on opastettava valitsemaan enintään viiden minuutin solariumaika riippumatta siitä, onko iho ruskettunut vai ei. Solariumin käyntiaika pitäisikin säätää aina ihon sietokyvyn mukaan. Herkimpien ihotyyppien (I ja II) omaavien ei tulisi käyttää lainkaan solariumia. Lisätietoa-kohtaan voi kirjata, millä tavoin opastus on järjestetty.

Solariumhuoneiden tarkastukset

Solariumhuoneen nimi tai numero (jos käyttöpaikassa useita solariumlaitteita)

Lomakkeelle täytetään jokaisen solariumlaitteen tiedot erikseen. Uuden laitteen voi lisätä sivun alalaidasta "Lisää solariumhuone" -painikkeesta.

Solariumlaitteen tiedot

Nimi ja tyyppi

Laitteen nimi on yleensä luettavissa arkkumallisten laitteiden "kannessa" ja pystymallisten laitteiden "oven" vieressä. Nimi löytyy myös tyyppikilvestä (kuva 1), joka sijaitsee yleensä laitteen takapuolella. Ahtaissa tiloissa tyyppikilpeä ei pysty kuitenkaan lukemaan. Laitteen nimen voi kirjoittaa lomakkeeseen tai tyyppikilvestä (tai koko laitteesta) voi ottaa kuvan, joka liitetään tarkastuslomakkeen mukaan.

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

Kuva 1. Esimerkki solariumlaitteen tyyppikilvestä.

Uudempien laitteiden tyyppikilvissä on tietoa (niin sanottu ekvivalenttikoodi) niihin sopivista lampuista (kuva 1). Kuvassa 1 olevan laitteen ekvivalenttikoodi on 180-R-(26-34)/(2-2,8). Tämän koodin voi kirjata tarkastuslomakkeeseen kohtaan "Muita havaintoja solariumlaitteen tarkastukseen liittyen" laitteen tyyppikilvestä, mikäli se on helposti havaittavissa. Vanhoissa laitteissa kyseistä koodia ei ole.

Ajastimen lyhin ja pisin asetus aika

Lomakkeeseen kirjataan ajastimen lyhin ja pisin asetus aika minuuteissa ja tarvittaessa myös sekunnit (kuva 2). Ajastimesta ja sillä asetettavista ajoista voidaan vaihtoehtoisesti ottaa myös kuvat, jotka liitetään tarkastuslomakkeen mukaan. Lyhin asetettava aika saa olla enintään 5 minuuttia ja pisin asetettava aika 33 minuuttia.

Kuva 2. Ajastimen lyhin ja pisin asetus aika.

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

Solariumlamput

Solariumlampun nimi, koodi ja lukumäärä

Tarkastuksessa lomakkeeseen olisi tärkeää merkitä kaikkien laitteessa olevien lamppujen nimen lisäksi lampuissa oleva koodi, joka kertoo lampun UV-säteilyn voimakkuudesta, sekä lamppujen lukumäärä. Lamputietojen perusteella STUK määrittää, ovatko laitteessa olevat lamput sopivat laitteessa käytettäviksi. Mikäli lamput ovat liian voimakkait, STUK voi velvoittaa toiminnanharjoittajan vaihtamaan lamput.

UV-loisteputket ovat yleisimpiä solariumeissa käytettäviä UV-lamppuja. Monimetallilamppuja käytetään lähinnä "kasvotestoinlamppuina" tarvittavin UV-suodattimin varustettuna. Suodattimet ovat yleensä värittömiä tai violetin värisiä. Monimetallilamppujen tapauksessa suodattimet estävät lamppumerkin lukemisen lampusta tai sen kannasta, joten niiden nimiä ei tarvitse selvittää. Tällöin lomakkeeseen kirjataan esim. "kasvotestoinlamppu, ei nimeä". Lamppujen lukumäärä kuitenkin lasketaan. Kuvassa 3 näkyy solariumlaite, jossa on erityyppisiä solariumlamppuja. Laitteessa on sekä ylä- ja alaosassa olevien pitkien loisteputkien lisäksi yläosassa lyhyempiä loisteputkia sekä kasvotestoinlamppuja.

Kuva 3. Solariumlaite, jossa on erityyppisiä solariumlamppuja.

Laitteessa olevien loisteputkien nimet kirjataan mahdollisimman tarkasti, kirjain- ja numeroyhdistelmät mukaan luettuina, esim. "Ultra Tan XR 800 High Power 100 W" (kuva 4). Lamppujen nimet luetaan itse lampuista eikä esim. solariumhuoneen seinällä olevista lamputiedoista. Loisteputkissa lamppujen nimi on yleensä putken päässä ja se on helpoimmin luettavissa taskulampun avulla (laitetta ei tarvitse käynnistää lamppujen tarkastamiseksi, jolloin vältetään UV-säteilylle

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

altistuminen). Laitteessa voi olla erinimisiä lamppeja, jolloin jokainen lamppu tulisi tarkastaa erikseen. Erilaisten lampputyyppien lukumäärät laitteen ylä- ja alaosissa (tai pystymallisessa laitteessa) merkitään erikseen. Jos solariumin loisteputkesta löytyy lampputyyppi, tulee se kirjata, esimerkiksi "100-R-27/2,7" (kuva 4).

Kuva 4. Solariumlampussa olevat tiedot.

Lamppujen nimiin, koodeihin ym. tarkastukseen liittyvät tiedot voi lomakkeelle kirjoittamisen sijasta lähettää valokuvina (liitetiedostoina).

Annetaan kirjallisesti tietoa UV-säteilyn vaaroista ja UV-säteilyltä suojautumisesta sekä altistumisen rajoittamisesta. Ohjeeksi soveltuu esim. STUKin K18-solariumjuliste, jossa on mainittu, että solariumin käyttö on kielletty alle 18-vuotiailta. Merkitse lisätietokenttään, missä juliste on. Mikäli säteilyturvallisuusohjeena ei käytetä STUKin K18 -solariumjulistetta, liitä kuva käytetystä ohjeesta tarkastuslomakkeen liitteeksi.

Toiminnanharjoittajan on huolehdittava, että solariumlaitteen käyttöpaikalla on näkyvästi esillä tiedot solariumlaitteen tuottaman ultraviolettisäteilyn aiheuttamista vaaroista ja altistuksen rajoittamisesta.

Liikehuoneistossa, jossa maksuautomaatti sijaitsee eri tilassa kuin solariumlaite, tulee maksuautomaatin luona olla käyttöohjeen lisäksi säteilyturvallisuusohjeet.

Maksuautomaatin luona ja yksittäisessä solariumhuoneessa STUKin juliste "SOLARIUMIN IKÄRAJA ON 18 VUOTTA" (kuva 5) katsotaan riittäväksi ohjeeksi UV-säteilyturvallisuuden osalta. Mikäli solariumhuoneesta puuttuu kyseinen ohje, mutta sen sijaan siellä on muita ohjeita, nämä tulisi kirjata "Lisätietoa" -kohtaan, kuvata ja lähettää lomakkeen liitteenä.

Solariumin käyttäjälle ei saa antaa sellaista tietoa, joka on ristiriidassa STUKin julisteen mukaisen säteilyturvallisuutta koskevan tiedon kanssa. Esimerkiksi sellaista väitettä, että solariumin käyttö edistää terveyttä tai

28.5.2024

parantaa sairauksia, ei tule esittää. Ei myöskään tule suositella, että ennen solariumiin menoa käytetään kosmetiikkaa, esim. voiteita tai muita sellaisia tuotteita, joiden väitetään edistävän rusketusta.

UV-säteilylle ja valolle herkistävistä lääkeaineista varoittavia tietoja ei vaadita solariumhuoneeseen, mutta niitä saa olla esillä. Tiedotteita, joissa on luettelo kyseisistä lääkeaineista ja tuotenimiä, eivät välttämättä ole kattavia eivätkä ajantasaisia. Jos luettelon haluaa säilyttää, olisi suositeltavaa lisätä tieto siitä, että luettelossa mainitut lääkeaineet ovat esimerkkejä. Näin lista ei antaisi virheellistä tai puutteellista tietoa.

[illegible]

Kuva 5. STUKin solariumjuliste

Lyhyet ”nappula”ohjeet solariumlaitteen säätimien/näppäinten käyttöön ovat saatavilla. Lisätietokenttään kirjataan, mistä ohjeet löytyvät.

Terveyshaitan ehkäisemiseksi säteilyturvallisuusohjeiden lisäksi solariumhuoneessa pitää olla ohjeet (kuva 6) laitteen ajastimen käyttöön (sopivan rusketusajan valitseminen ja asettaminen), mahdollisten kasvotestostinlampujen valintaan ja pysäytysnappulan käyttöön. Ohjeet tulee olla saatavilla, vaikka solariumasiakas opastetaan laitteen käyttöön.

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

Kuva 6. Esimerkki teknisistä käyttöohjeista ("nappula"ohjeista).

Silmiensuojaimia on saatavilla. Lisätietokenttään kirjataan, mistä silmiensuojaimia saa.

Jos solariumin käyttöpaikalla myydään silmiensuojaimia tai suojalaseja eikä niitä ole ilmaiseksi saatavilla, voi syntyä tilanne, jossa asiakas ei suojaa lainkaan silmiään. Jos asiakkaalla ei ole käytössä silmiensuojaimia tai suojalaseja, on toiminnanharjoittajan tai vastuuhenkilön kieltäydyttävä tarjoamasta palvelua siihen sisältyvän terveyshaitan tai sen vaaran vuoksi.

Muita havaintoja solariumlaitteen tarkastukseen liittyen?

Lomakkeeseen on hyvä kirjata mahdolliset muut asiat (esim. rikkoontunut lamppujen suojalevy), jotka voivat vaikuttaa säteilyturvallisuuteen. Tähän voidaan kirjata myös solariumlaitteen ekvivalenttikoodi.

Lisätiedot

Saattoiko toiminnanharjoittaja tarkastuksen aikana kuntoon puutteita, joita havaittiin tarkastuksen yhteydessä?

Säteilytoiminnan valvonta
Ionisoimattoman säteilyn valvonta

28.5.2024

Jos säteilylain mukaan tarkastettavissa asioissa on puutteita tai laiminlyöntejä, terveydensuojeluviranomainen ei anna määräyksiä korjaavista toimenpiteistä. STUK toimii näissä asioissa viranomaisena ja tarvittaessa velvoittaa toiminnanharjoittajan korjaamaan tarkastuksessa havaitut puutteet. Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi kuitenkin aikataulun ja resurssien rajoissa antaa toimijalle ohjeita ja neuvoja asioiden kuntoon saattamiseksi.

Mikäli toiminnanharjoittaja saattoi tarkastuksen aikana kuntoon puutteita, lisätietokenttään kirjataan, mitä puutteita korjattiin.